

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav asijských studií

Bakalářská práce

Anastasiia Sheshikova

Malajština – její vznik, vývoj a současnost

Malay language – its origin, development and current status

Praha 2021

Vedoucí práce: PhDr. Michaela Budiman, Ph.D.

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat své vedoucí práce PhDr. Michaele Budiman, Ph.D. za tři roky skvělého studia, její trpělivost, odborné vedení bakalářské práce a poskytování materiálů a učebnic. Mé poděkování také patří PhDr. Tomášovi Petřů, Ph.D. za cenné rady, připomínky a doporučené prameny. Velký dík patří i nejbližším přátelům a mé rodině, která mi byla velkou oporou po dobu celého studia.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 11. srpna 2021

Anastasiia Sheshikova

Abstrakt

Bakalářská práce na téma „Malajština – její vznik, vývoj a současnost“ se zabývá popisem malajského jazyka od jeho počátků až po současnost. Věnuje se vývoji malajštiny na pozadí stěžejních řečí (od doby sanskrtu až po dnešní moderní angličtinu). Spolu s příklady přejatých slov jsou zahrnuty i vlivy nejen jazyků mimo austronéskou skupinu, ale i těch, které pocházejí přímo z Jávy a Sumatry, tj. z oblasti dnešní Indonésie. Bakalářská práce dále pojednává o podmínkách vzniku řečí, které z malajštiny vycházejí, tedy o indonéštině a malajšijštině. Práce se též věnuje vlivu jazyků kolonizátorů na tyto dvě výše uvedené mluvy. Není opomíjena i fonetická, morfologická a gramatická stránka malajštiny.

Klíčová slova:

Indonésie, malajština, lingua franca, slovní výpůjčky, indonéština, malajšijština

Abstract

The bachelor thesis on "Malay - its origin, development and current status" deals with the description of the Malay language from its beginning to the present. It focuses on the development of Malay language on behalf of the key languages (from the time of Sanskrit to today's modern English). Along with examples of *loanwords* in this bachelor thesis are also included the influences not only of languages outside the Austronesian group, but also those that came directly from Java and Sumatra, ie from the area of today's Indonesia. In this bachelor thesis the reader can find information about the conditions of origin of languages that are based on Malay: Indonesian and Malaysian. It also deals with the influence of the languages of the colonizers on these three above-mentioned speeches. The phonetic, morphological and grammatical aspects of Malay language are not neglected neither.

Key words

Indonesia, Malay language, lingua franca, loanwords, Indonesian language, Malaysian language

Obsah

Úvod	8
1. Počátky malajštiny	9
1.1 Teorie osídlení.....	9
1.2 Stará malajština	9
2. Vývoj malajštiny	12
3. Vliv jiných jazyků na starou a klasickou malajštinu	14
3.1 Vliv světových jazyků.....	14
3.1.1 Čínština a tamilština.....	14
3.1.2 Perština a arabština	15
3.1.3 Evropské jazyky	17
3.1.4 Japonština.....	18
3.2 Vliv místních jazyků	19
3.2.1 Javánština	19
3.2.2 Minangkabauština	20
4. Současný stav jazyka.....	22
4.1 Malajština	24
4.2 Indonéština	25
4.3 Malajsijština	31
4.4 Rozdíly mezi indonéštinou a malajštinou	32
Závěr.....	35
Zdroje a literatura:	37
Knižní zdroje:.....	37
Díla z on-line zdrojů:	38
Internetové stránky:.....	40
Přílohy	44

Seznam zkratk (dle normy ISO 639-2)¹:

dut – nizozemština/holandština

eng – angličtina

ind – indonéština

min – minangkabauština

may – malajština

k.d. – kata dasar (slovní základ)

¹ Národní knihovna České republiky. *Kódy jazyků MARC*. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/informativni-materialy/priloha-y>.

Úvod

Tato bakalářská práce pojednává o malajském jazyce, jeho vzniku, vývoji a současné situaci, respektive o vzniku indonéštiny a malajšijštiny – dvou jazyků, které z malajštiny vycházejí. Účelem této práce je popis modernizace malajské mluvy a také odpověď na otázku, zda je indonéština pouhým dialektem či samostatnou řečí. Daná bakalářská práce si také klade za otázku, zda se jedná o primitivní jazyk či nikoli.

První kapitola se věnuje teoriím osídlení, obecným informacím o malajské řeči a také o počátcích vzniku malajštiny, přesněji řečeno jejích předchůdkyň: proto a staré malajštiny. Na příkladu nápisu *Kedukan Bukit* rozebereme rozdíly mezi sanskrtem a dnešním jazykem používaným na malajském území.

Druhá kapitola se zabývá popisem vývoje malajštiny a jejího písma. Podrobně se podíváme na to, od kdy je malajština považována za *lingua franca* jihovýchodní Asie a co konkrétně k tomu přispělo. Také v dané kapitole najdeme popis rozdílů mezi *Bahasa Melayu Rendah* a *Bahasa Melayu Tinggi* čili nízkou a vysokou malajštinou, jejichž použití se lišilo podle toho, kdo, kde a s kým hovořil.

Ve třetí kapitole této bakalářské práce se na příkladu přejatých slov (*loanwords*) jak z jazyků mimo austronéskou skupinu, tak i z místních, podíváme na proces obohacení slovní zásoby malajštiny skrze výše zmíněné řeči.

Čtvrtá kapitola představí soudobou malajštinu a jazyky, které se z ní vyvinuly: indonéštinu a malajšijštinu. Dále jsou zahrnuta i všeobecná fonetická, morfologická a gramatická pravidla, která jsou více méně totožná pro všechny tři výše zmíněny mluvy. Velká podkapitola se věnuje indonéštině, jelikož je nejrozšířenější řečí jihovýchodní Asie. Na jejím příkladu nahlédneme do gramatiky a způsobu tvoření nových slov odvozených od stejného morfému. Dále se též podíváme na rozdíly mezi dnešní malajštinou a indonéštinou, které jsou způsobeny vlivem odlišných evropských jazyků.

Příloha obsahuje obrázky druhů písem používaných v průběhu 20. století.

1. Počátky malajštiny

Malajský jazyk je považován za mateřštinu Malajců, tj. obyvatel Malajského poloostrova, přilehlých malých ostrovů, jižního Thajska, částečně Kalimantanu (Borneo), Sumatry a také oblasti na jižních Filipínách. Malajština pochází stejně jako většina původních jihovýchodoasijských řečí z austronéské jazykové rodiny, konkrétně z malajsko-polynéské skupiny jihovýchodní Asie.² Počátky malajštiny (přesně řečeno proto-malajštiny) můžeme najít již víc než 1 000 let př. n. l. První písemné svědectví v malajštině však pochází zhruba ze 7. století n. l.,³ to nasvědčuje tomu, že již v té době byla malajština dorozumívacím jazykem v regionu.

1.1 Teorie osídlení

V této bakalářské práci na příkladu dvou nejpravděpodobnějších teorií o osídlení jihovýchodní Asie budu zkoumat, jakým způsobem se v souostroví ocitl první člověk. Se vším tím jsou těsně spjaty i jazyky, které v té době vznikaly a kterými hovořili původní obyvatelé. Podle teorie „Out of Taiwan“, pojednávající o tom, že lidé začali přicházet ze stejnojmenného ostrova u jihovýchodního pobřeží Číny, Nusantara⁴ byla osídlena před 4 000-1 500 let př. n. l. Ve stejné době se vyvíjely i první austronéské jazyky, mezi něž patří i proto-malajština. Dokazují to i zkoumané fenotypy a genomy, které jsou totožné jak u obyvatel jihovýchodní Asie, tak u původních obyvatel Tchaj-wanu.⁵ Podle druhé nejpravděpodobnější teorie přišli Austronésané z Číny a Indočíny, totiž „Out of Sundaland“,⁶ což znamená, že se rozšířili po celé Nusantara a teprve pak se ocitli na Tchaj-wanu. Avšak archeologické nálezy a zkoumané genotypy na Tchaj-wanu jsou starší než například na Sumatře nebo Malajském poloostrově. Tím pádem všechny výše zmíněné důvody mě vedou k závěru, že teorie „Out of Taiwan“ je pravděpodobnější než „Out of Sundaland“.

1.2 Stará malajština

Jak již bylo řečeno výše, malajština se vyvinula z proto-malajštiny. Její počátky nejprve nalezneme na Kalimantanu, až poté se tento jazyk rozšířil na Sumatru a dále i na

² Jedna z nejrozšířenějších jazykových skupin na světě.

³ ANDAYA, Leonard. Y., 2001. *The Search for the „origins“ of Melayu*, s. 324.

⁴ Nusantara – „ostrovní říše“, pojem ze starojávánštiny, který se používal v 14.-15. století pro označení teritoria majapahitského impéria, na kterém se v současné době nachází indonéské území.

⁵ National Center for Biotechnology Information, 2014. *Reconstructing Austronesian population history in Island Southeast Asia*. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4143916/>.

⁶ Sundaland – pojem, který se používá pro označení území mezi pevninskou Asií a Austrálií včetně Thajského zálivu a západní části Jihočínského moře, které dříve bylo pevninou.

Malajský poloostrov.⁷ V době, ze které pochází nejstarší písemný pramen v malajském jazyce, již jde o starou malajštinu (*Bahasa Melayu Kuno*), která už po nějakou dobu zastávala funkci dorozumívacího jazyka tohoto regionu. Nápis na kameni (příloha č.1) vytesaný písmem *pallawa* (příloha č. 2) nalezený v Kedukan Bukit na Jižní Sumatře⁸ pochází ze 7. století (konkrétně z roku 683, podle starého kalendáře 11. dne měsíce Waisaka, 605 roku). Dnes ho můžeme spatřit v Národním muzeu v Jakartě. Obsahuje slova ze sanskrtu, která se stále používají v dnešní malajštině a také v jejích nových formách: indonéštině a malajšijštině. Při překladu ze staré malajštiny (*Bahasa Melayu Kuno*) do moderního jazyka můžeme najít jak shody, tak i rozdíly mezi těmito dvěma formami malajštiny.

1. Svasti śrī śakavaśṣāṭīta 605 ekādaśī śukla-	1. Selamat bahagia pada tahun saka 605 hari kesebelas
2. klapakṣa vulan vaiśākha ḍapunta hiyaṃ nāyik di	2. bulan terang bulan waisaka daputa Hiyan naik di
3. sāmvaṃ mangalap siddhayātra di saptamī śuklapakṣa	3. sampan mangalap siddhayātra pada hari ketujuh bulan terang
4. vulan jyeṣṭha ḍapunta hiyaṃ maṇlapas dari mināṅga	4. bulan jyesta daputa Hiyan berlepas dari mināṅga
5. tāmvaṃ mamāva yaṃ vala dua lakṣa dangan kośa	5. tambah membawa bala tentara dua laksa dengan ...
6. duaratus cāra di sāmvaṃ dangan jālan sarivu	6. dua ratus orang di perahu dengan berjalan seribu
7. tlurātus sapulu dua vañakñā dātaṃ di mata jap (mukha upaṃ)	7. tiga ratus dua belas banyaknya datang di mata jap
8. sukhacitta di pañcamī śuklapakṣa vulan (āsāḍha)	8. suka cita pada hari kelima bulan terang bulan asada...
9. laghu mudita dātaṃ marvuat vanua...	9. lega datang membuat negeri...
10. śrīvijaya jaya siddhayātra subhikṣa nityakāla.	10. Srivijaya yang berjaya, tujuan tercapai, menjadi makmur...

9

Po srovnání dvou textů můžeme vidět, že slova označená modrou barvou zůstala skoro stejná, přičemž došlo jen k malým úpravám (odstranění diakritických znamének – teček, čárek, vodorovných čárek či mezer mezi slovy), avšak slova označená zelenou barvou podlehla změnám ve větší míře. Můžeme pozorovat, jak písmeno „v“ v staré malajštině bylo

⁷ ADELAAR, K. Alexander, 2014. *Where does Malay come from? Twenty years of discussions about homeland, migrations and classifications*. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/bki/160/1/article-p1_1.xml, s. 5.

⁸ DE CASPARIS, J.G., 1978. *Indonesian Chronology*, s. 17.

⁹ MELEBEK, Abdul Rashid, MOAIN, Amat Juhari, 2006. *Sejarah Bahasa Melayu*, s. 21.

nahrazeno písmenem „b“ v nové malajštině, např. *vulan* – *bulan* (měsíc). Některá slova, i když jsou napsána jinak, můžeme odvodit z kontextu, např. *vañakña* (v → b, ñ → ny) – *banyaknya* (hodně).

Níže jsou uvedena slova či části vět, na kterých můžeme dobře vidět, k jakým změnám docházelo v průběhu několika stovek let:

vulan	bulan	měsíc
nayik	naik	stoupat
sampau	sampau, sampan	lodka
marlapas	berlepas	odjet, odplout
mamava	membawa	brát, vzít
vala	bala, balatentera	armáda
laksa	jumlah yang tidak terkira	velké množství
dangan	dengan	s
sarivu	seribu	tisíce
tlu, telu	tiga	tři
sapuluh dua	sepuluh (dan) dua	dvanáct
vanakna	banyaknya	hodně
sukhacitta	sukacita	radost
marvuat	membuat	udělat
vanua	benua, negeri	kontinent, království
ko	ke	k/do (něčemu/ někam)

¹⁰

Stará malajština převládla na celé Sumatře a později i na Malajském poloostrově,¹¹ z něhož se v průběhu dalších několika století šířila po celé Nusantara díky nově vzniklým obchodním trasám, a v neposlední řadě i širitelům světových náboženství.

Také můžeme hovořit o působení staré malajštiny jakožto úředního a psaného jazyka malajského světa. Vytvoření a zápis zákonů, vyjednávání mezi královstvími a státy se již nekonalo v sanskrtu, ale v nově vzniklém jazyce prosperujícího jihovýchodoasijského regionu, i když se stále používalo indické písmo.¹²

¹⁰ Internet archive. *Bahasa Melayu Kuno*. Dostupné z:

<https://web.archive.org/web/20101226183127/http://www.bahasa-malaysia-simple-fun.com/bahasa-melayu-kuno.html>.

¹¹ World Heritage Encyclopedia. *History of the Malay language*. Dostupné z:

<http://self.gutenberg.org/article/WHEBN0005662829/History%20of%20the%20Malay%20language>

¹² Tamt.

2. Vývoj malajštiny

Díky vzniku a rozvoji Sriwijayi,¹³ a především díky obchodu s indickými mořeplavci, se malajština obohatila o slova ze sanskrtu a tamilštiny. Starý malajský jazyk byl pod vlivem buddhistického království sedm století,¹⁴ a proto se používalo indické písmo *pallawa* (příloha č. 2). Ze všech národů a etnik získala největší oblibu malajština u Minangkabauců,¹⁵ kteří ji začali přizpůsobovat svému vlastnímu jazyku. Později právě z tohoto etnika pocházeli nejznámější básníci a spisovatelé.¹⁶ Ráda bych upozornila na to, že Minangkabauci též ovlivnili slovní zásobu malajštiny, která se stávala *linguou francou*¹⁷ celé jihovýchodní Asie.

Poté, co se Sriwijaya rozpadla, „ovládl“ islám celý Malajský svět, Nusantara a přilehlé regiony, což zapříčinilo postupně sílící pronikání slov z arabštiny, a perštiny i jejich nářečí do malajštiny. Od přelomu 13.-14. století už můžeme hovořit o klasické malajštině podobné té dnešní.

Navzdory tomu, že téměř celou Nusantara postupně ovládl islám, se arabština nestala *linguou francou* daného regionu. Nově založený Malacký sultanát¹⁸ se sídlem v Malakce¹⁹ se stal obchodním centrem a křižovatkou obchodních tras. Dováželo se sem koření z Moluk, porcelán z Číny, látky z Indie a různé speciality místních či vzdálenějších kmenů a etnik. To, že se Malakka nacházela na jedné z nejvíce vytížených obchodních tras na světě, jí pomohlo nebyvale rozkvétat a prosperovat, což také hodně obohatilo slovní zásobu malajštiny díky jazykům obchodníků, kupců a cestovatelů. Zde můžeme mluvit o začátku *Bahasa Melayu Pasar*²⁰ nebo *Bahasa Melayu Rendah* – „bazarové“ čili „nízké“ malajštině, která sloužila jako dorozumívací prostředek mezinárodního obchodu v jihovýchodní Asii. Tento jazyk mezi sebou používalo k dorozumívání až 80 asijských národů, a také si ho osvojili evropští

¹³ Sriwijaya – první velké buddhistické malajské království (650-1377) na území dnešní indonéské Sumatry s prvním hlavním městem v Palembangu.

¹⁴ Na konci 13. století přichází do archipelagu islám, který měl zásadní vliv na fungování království a na jazyk, který se tam používal.

¹⁵ Minangkabau – významná malajská etnická skupina. Minangkabau jsou považováni za kolébku malajského národa neboli Malajců. Minangkabauci jsou známi jako největší matrilineární kultura na světě a zároveň jsou muslimové.

¹⁶ ANWAR, Khaidir, 1976. *Minangkabau, Background of the main pioneers of modern standard Malay in Indonesia*, s. 77.

¹⁷ Lingua franca – jazyk určený k dorozumívání v určitém regionu, používán hlavně pro účely obchodu.

¹⁸ Malacký sultanát (1402-1511) – první malajský sultanát na území dnešní Malajsie. Nacházel se po obou stranách Malacké úžiny, tj. na jižní části Malajského poloostrova a na východním pobřeží Sumatry.

¹⁹ Název tohoto města se liší dle různých zdrojů: Malakka, Melakka.

²⁰ OLŠA, Jaroslav, 2017. *Indonésko-český, česko-indonéský praktický slovník*, s. 754.

kolonizátoři z Velké Británie, Nizozemska a Portugalska.²¹ Za opak „bazarové“ malajštiny můžeme považovat jazyk šlechtických elit na královském dvoře – *Bahasa Melayu Tinggi* (vysoká malajština). Začátkem 14. století začala malajština pronikat na východ souostroví a díky obchodníkům se během několika dalších století rozšířila po celé Nusantaraě.

Sílicí vliv muslimů a nového náboženství v indonésko-malajském souostroví zrychloval sjednocování různých etnik v tomto regionu. Arabské jazyky přinesly do klasické malajštiny nejen nová slova, ale také nové písmo²² – *jawi* (příloha č. 3). Nová upravená podoba psaného jazyka se rychle uchytila. Dodnes ji má islámský sultanát Brunej, ve kterém je písmo *jawi* považováno za úřední písmo (*eng. official writing medium*) a také se využívá i v Malajsii při citacích posvátných textů a náboženských obřadech.²³

S příchodem prvních kolonizátorů na území Nusantara se malajština, jakožto jazyk obchodníků a nábožensko-kulturního života daného regionu, výrazně změnila. Starý svět přinesl do řeči a celkově oblasti jihovýchodní Asie nejen nová slova, náboženské systémy a kulturní prvky ale také nový druh písma. *Jawi* se od 17. století²⁴ nahrazovalo latinkou neboli písmem *rumi*. Ukázalo se, že upravená podoba arabského písma (*jawi*) není až tak vhodná pro austronéský jazyk a nevystihuje některé samohlásky tak, jak je potřeba. Teprve v 50. letech 20. století bylo navrženo používání písma *rumi* jakožto úřední normy.²⁵

²¹ PETRŮ, Tomáš, 2011. *Indonéština jako politický nástroj: z bazarové malajštiny jazykem indonéské revoluce*, s. 49.

²² Mohamed Pitchay Gani Bin Mohamed Abdul Aziz, 2010. *Unveiling secrets of the past through the passage of Malay scripts*, s. 20.

²³ Internet archive. *An overview of Jawi's origins in Brunei*. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20130524112825/http://www.bt.com.bn/features/2007/09/16/an_overview_of_jawis_origins_in_brunei.

²⁴ Tamt.

²⁵ Muhammad Ariff bin Ahmad, 2009. *Writing as a medium in modern Malay literature*, s. 235.

3. Vliv jiných jazyků na starou a klasickou malajštinu

Od počátků svého vzniku se malajština setkávala s jinými jazyky a kulturami, což v ní zanechalo značné stopy. Během jazykových, náboženských, kulturních a politických změn přijala malajština cizí slova, která byla užitečná či poplatná konkrétní situaci. Zároveň i jiné jazyky adoptovaly do své slovní zásoby malajská slova.

3.1 Vliv světových jazyků

První kontakty Malajců probíhaly s indickými mořeplavci a čínskými kupci a obchodníky. Již po přelomu letopočtu začalo období indianizace a s ní související spolupráce Nusantara, Indie ale také Číny,²⁶ ze které se dovážel porcelán, keramika a později se zprostředkovávaly i překupní služby. Nesmírný vliv na malajštinu měl nejenom sanskrt, ale také tamilština s čínštinou, které se též zapsaly do dějin.. Všichni obchodníci měli potřebu smlouvat a nějakým způsobem se domluvit s ostatními, proto pro tyto účely využívali malajštinu, do které přidali pár svých slov vhodných pro jejich zboží a odrážejících jejich kulturu. Koncem 13. století začíná do souostroví pronikat islám, tehdy tedy můžeme hovořit o počátku období islamizace. Malajština přijímá perská a arabská slova související s oblastmi náboženství, práva a jinými sofistikovanými odvětvími lidského života.²⁷ S příchodem evropských kolonizátorů do Sundského souostroví,²⁸ se malajština také obohatila o slova z nizozemštiny, portugalštiny, španělštiny, angličtiny a jiných jazyků.

3.1.1 Čínština a tamilština

I když se obchodníci z Číny a indického regionu domlouvali pomocí malajštiny, přidali také pár svých rodných slov.

Již od přelomu letopočtu Číňané pronikají do malajských vod. Dále s rozvojem obchodu a mořeplavby začali více spolupracovat s Malajci, Araby, Indy a dalšími národy smlouvajícími v Nusantara. Díky tomu malajští Austronésané poznali čínské jídlo a zároveň i obohatili svoji slovní zásobu o pár set čínských slov. K tomu také přispívaly smíšené sňatky.

²⁶ DUBOVSKÁ, Zorica, Tomáš F. PETRŮ a Zdeněk ZBOŘIL, 2005. *Dějiny Indonésie*, s. 34.

²⁷ PETRŮ, Tomáš, 2011. *Indonéština jako politický nástroj: z bazarové malajštiny jazykem indonéské revoluce*, s. 49.

²⁸ DUBOVSKÁ, Zorica, Tomáš F. PETRŮ a Zdeněk ZBOŘIL, 2005. *Dějiny Indonésie*, s. 125.

Ještě dnes můžeme najít značný počet „Malajců“ čínského původu,²⁹ kteří mluví *Bahasa Baba*.³⁰

V dnešní moderní malajštině se používají slova z čínských dialektů jako například:

cawan (hrnek) – z *cháwǎn* (čajová mísa)

cukup (dostatečný) – z *zúgòu* (dostatečný/ě)

kuih (koláč) – z *kué* (dort/koláč)

mi (nudle) – z *mī* (nudle)

teh (čaj) – z *tê-oo* (černý čaj)

a další.³¹

Tamilština začala mít na malajštinu podobný vliv jako sanskrit po přelomu letopočtu. Propojení celého malajského světa s buddhismem a hinduismem přicházejícími z indického regionu způsobovalo začlenění slov z indoevropských jazyků do proto- a staré malajštiny. Penang historicky měl vždy větší podíl obyvatel indického původu než ostatní okolní města,³² proto tam můžeme nalézt trochu odlišný malajský jazyk používající více slov z tamilštiny. Ovšem některá slova se lehce začlenila i do běžné malajštiny, jako například:

cinta (láska) – z *cintai* (myslíci)

desa (vesnice) – z *tēcam* (vesnice)

guru (středoškolský učitel) – z *kuru* (učitel)

jiwa (duše) – z *jīvaṇ* (duše)

kapal (lod') – z *kappal* (lod')

a další.³³

3.1.2 Perština a arabština

Jazyk perského národa, který už nějakou dobu převládal ve Střední Asii, začal pronikat do malajského prostoru díky obchodníkům. Perština měla mimořádný vliv na malajštinu mezi 13. a 17. stoletím.³⁴ V 16. století fungoval perský jazyk jako *lingua franca*

²⁹ Baba Nyonya – malajsky mluvící, silně akulturovaní potomci čínských imigrantů, převážně z 15.-17. století. Nemají malajskou ani čínskou identitu, nýbrž Baba.

³⁰ Neboli Baba Malay – jedno z nářečí malajštiny, které má více vypůjčených slov z čínštiny než běžná malajština.

³¹ ZHI, Kong Yuan, 1987. *A study of Chinese loanwords (from South Fujian dialects) in the Malay and Indonesian languages*, s. 460.

³² HAMILTON, A.W., 1919. *Hindustani, Tamil, Sanskrit and other loan words in Malay*, s. 29., The world collector, 2013. *Origin of Malay words part 3 – (Sanskrit, Tamil, Telugu and Hindi)*. Dostupné z: <https://thewordcollector2.tumblr.com/post/66969231759/origin-of-malay-words-part-3-sanskrit-tamil-telugu>.

³³ HOOGERVORST, Tom G., 2015. *Tracing the linguistic crossroads between Malay and Tamil*, s. 275.

³⁴ PETRŮ, Tomáš, 2016. *Lands below the Winds" as Part of the Persian Cosmopolis: An Inquiry into Linguistic and Cultural Borrowings from the Persianate societies in the Malay World*, s. 149.

nejen ve Střední Asii, ale i na indicko-čínských obchodních trasách a také obecně v Indickém oceánu. To vše mělo vliv i na malajštinu. Z perštiny přijatá slova jsou například:

baju (oblečení) – z *bāzū* (*bunda*)

bandar (město) – z *bandar* (*přístav*)

istana (palác) – z *āstāne* (*palác*)

pasar (tržnice) – z *bāzār* (*tržnice*)

piala (pohár) – z *pīāli* (*pohár*)

a další.³⁵

Na rozdíl od perštiny, která patří mezi indoevropské jazyky, je arabština semitského původu, což znamená, že je pro většinu Evropanů hůře pochopitelná. Navzdory tomu, že malajština má přece jen blíž k indoevropským jazykům, se arabština začlenila rychle a snadno. Příchod islámu zapříčinil změny jak v malajské abecedě, tak v písmu. *Pallawa* (příloha č. 2) se přestala používat na úkor nového arabského písma *jawi* (příloha č. 3). Začátky aplikování *jawi* najdeme jak v prepisech Koránu pro účely jeho recitací, například během patečních modliteb (*salat*). Dané písmo se dále rozšiřovalo nejen pomocí islámu, ale i obchodu po celém souostroví. Sultánové používali nové písmo v korespondenci, nařízeních a v rozsudcích. V *jawi* se psaly básně a povídky, byl to nový stále populárnější druh písma. Islám pomohl šíření malajštiny psané v *jawi* po celé Nusantara, stejně tak písmo *jawi* podpořilo v určitém slova smyslu propagaci, chápání a přijímání islámu Malajci a Indonésany.

Kvůli působení islámu³⁶ přijala malajština celou řadu slov souvisejících nejen s náboženskými termíny z arabského světa, jako například:

ahli (odborník) – z *ahl* (*komunita, lidé*)

akhbār (zpráva) – z *akhbār* (*zpráva*)

dunia (svět) – z *dunyā* (*svět*)

ilmu (věda, znalost) – z *'ilm* (*věda*)

Jumaat (pátek) – z *al-Jum'ah* (*pátek*)

a další.³⁷

³⁵ PETRŮ, Tomáš. 2016. *"Lands below the Winds" as Part of the Persian Cosmopolis: An Inquiry into Linguistic and Cultural Borrowings from the Persianate societies in the Malay World*, s. 152-153.

³⁶ ZAIDAN, Noor Azlina, ZAILAINI, Muhammad Azhar, ISMAIL, Wail Muin. *Absorption of Arabic words in Malay language*, 2014, s. 52.

³⁷ MULYANI, Rozanna, NOOR, Noordin Mohd, 2018. *Languages in Contact: A Study of Arabic Loanwords in Malay/Indonesian Language*, s. 39.

3.1.3 Evropské jazyky

Koloniální éra přinesla značné změny do života všech Austronésanů. Příchod Evropanů ovlivnil kulturní, náboženskou, politickou a jazykovou povahu národů nejen Nusantara, ale i zemí kolem ní. Jako první do souostroví z různých stran připluli v 16. století Portugalci a Španělé, poté následovali Holanďané a nakonec Britové. Každý z těchto národů mluvil vlastním jazykem, což zanechávalo stopu v moderní malajštině.

Portugalci působili v malajsko-indonéských vodách několik staletí a v značné míře ovlivnili místní jazyk. Názvy pro věci všedního života, přivezené z Evropy a zatím neznámé v jihovýchodní Asii, se rychle uchytily mezi Austronésany.

Mezi přijatá slova z portugalštiny například patří:

bendera – z *bandeira* (vlajka)

beranda – z *varanda* (veranda)

jendela – z *janela* (okno)

keju – z *queijo* (sýr)

limau – z *limão* (citron)

a další.³⁸

Španělé, kteří bojovali s Portugalci o právo vyvážet hřebíček a muškátové oříšky z ostrovů koření,³⁹ také měli podíl na slovní zásobě avšak ne na území Nusantara, ale na Filipínách, které byly dlouhou dobu pod španělskou nadvládou. Z tohoto důvodu v dané bakalářské práci nebudu tato slova uváděna.

Po Portugalcích a Španělech do Nusantara připluli Holanďané. Tento evropský národ zanechal značnou stopu nejen v dějinách indonésko-malajského souostroví, ale nechtěně napomohl vzniku nového nezávislého státu a národu – Indonésanů. Koloniální nadvláda Holanďanů, trvající více než 300 let přinesla do malajštiny celou řadu nových slov, která se ujala v tomto jazyce. Mezi ně patří například:

bioskop – z *bioscoop* (kino)

buku – z *boek* (kniha)

handuk – z *handdoek* (ručník)

katun – z *katoen* (bavlna)

kopi – z *koffie* (káva)

³⁸ AHMAT, Adam, 1991. *Portuguese Words in the Malay Language*, s. 4.

³⁹ Ostrovy koření neboli Moluky – souostroví ve východní části Indonésie, které je známo jako zásobárna hřebíčku a muškátových oříšku. Nejvýznamnějšími ostrovy jsou Tidore a Ternate.

a další.⁴⁰

Britové, kteří také měli určitou dobu pod nadvládou malajské území a rozšiřovali tam nejenom svoji kulturu a tradice, se rovněž podíleli na obohacení slovní zásoby malajského jazyka. Malajština si přizpůsobila anglická slova například tím, že zjednodušila koncovky⁴¹ a celkově je zapisovala foneticky. Jako příklady můžeme uvést:

aktiviti – z *aktiviti* (*aktivita/činnost*)

bas – z *bus* (*autobus*)

birokrasi – *bureaucracy* (*byrokracie*)

elektronik – z *electronic* (*elektronický*)

kredit – z *credit* (*kredit/úvěr*)

a další.⁴²

3.1.4 Japonština

Japonština ovlivnila slovní zásobu Malajců a Indonésanů, a to převážně v průběhu japonské okupace území dnešní Malajsie, Singapuru a Indonésie. Slova a věty či příkazy měly většinou vojenský a válečný charakter. Jelikož Japonci připluli už poté, kdy již byla indonéština vyhlášena oficiálním jazykem indonéského národu, měla na ni japonština výraznější vliv, než na samotnou malajštinu, v které jsou ovšem tato slova dodnes používána. Ve chvíli, kdy se v indonéském souostroví ocitli Japonci, místní obyvatelé byli nadšení a vítali je. Ani jeden z národů Nusantara nevěděl, že se jedná o okupaci jejich území, to se zjistilo až po nějaké době soužití Japonců s místními obyvateli. Po nějaké době se ukázalo, že přítomnost jiného národa, byť asijského, vůbec neprospívá státům malajsko-indonéského světa, které ještě stále byly podřízené evropským zemím. Nepomohla pro účel zlepšení vztahů s místními ani výměna holandských slovíček za japonská.⁴³ Slovní zásoba Malajců a Indonésanů se obohatila o takové výrazy, jako například:

alamak – z *ara ma*⁴⁴

harakiri – z *harakiri/seppuku* (*rituální sebevražda*)

mengarate – z *mengarēto* (*dělat karate*)

teikoku – z *teikoku* (*říše*)

⁴⁰ The world collector, 2013. *Origin of Malay words part 4 – (Dutch)*. Dostupné z: <https://thewordcollector2.tumblr.com/post/68841214926/origin-of-malay-words-part-4-dutch>.

⁴¹ Koncovka *-tive* se stává *-tif*, *-ity* se stává *-iti*, slova se většinou přepisují foneticky.

⁴² MOHIDEEN, Shamimah Binti Haja, 2009. *A Study of English Loan Words in Selected Bahasa Melayu Newspaper Articles*, s. 19.

⁴³ PETRŮ, Tomáš. *Indonéština jako politický nástroj*, s. 51-52.

⁴⁴ Používá se jako výraz údivu nebo nechápání.

tepo – z teppō (pistole)

a další.⁴⁵

3.2 Vliv místních jazyků

S rozvojem obchodu v jihovýchodní Asii nejen mezi ostrovy, ale i na pevnině, docházelo k jazykovému „synkretismu“⁴⁶ mezi řečmi různých etnik. Místní obchodníci měli zapotřebí prodat své zboží či služby za co nejvýhodnějších podmínek, a proto byli nuceni mluvit stejným jazykem. Jelikož většina řečí Nusantara patří do austronéské jazykové rodiny a malajsko-polynéské skupiny, obyvatelé souostroví měli tento úkol jednodušší. Největší vliv na malajštinu měla oprávněně javánština, která přijala nejen slova ze sanskrtu, ale také z tamilštiny a jiných drávidských jazyků pocházejících z jižní Indie.⁴⁷ Minangkabauština také nesmírně obohatila slovní zásobu Malajců. Dnes je oblast, kde bydlí toto etnikum, považována za kolébkou malajské kultury a jazyka.⁴⁸ Mnohé další národy také přispěly k rozvoji a rozšíření slovní zásoby malajštiny. V této bakalářské práci budou uvedeny jenom javánština a minangkabauština, jelikož mají jednoznačně dominantní vliv na vytváření malajského jazyka a jeho standardizovaných forem a dialektů.

3.2.1 Javánština

Od zhruba přelomu letopočtu měl sanskrt a další staroindické jazyky nesmírný vliv nejen na proto a starou malajštinu, ale i na javánštinu. Až do 15. století můžeme hovořit o staré javánštině a teprve od 16. století společně s šířením islámu lze mluvit o moderní javánštině, která se používá dodnes. Ve 20. století pomohl šíření hlavně javánského jazyka mimo Jávu program holandských kolonizátorů pod názvem *transmigrasi* čili transmigrace.⁴⁹ Jednalo se o nucený přesun většinou Javánců (čili tenkrát obyvatel Jávy) do jiných míst po celém souostroví za účelem předcházení přelidnění ostrova a života v chudobě, a také pro šíření kultury a jazyka. Avšak po Přísaze mládeže z roku 1928⁵⁰ se oficiálním jazykem

⁴⁵ BADUDU, Jus.S, 2003. *Kamus Kata-kata Serapan Asing Dalam Bahasa Indonesia*.

⁴⁶ Synkretismus – mechanické spojování různých názorů, soustav (v umění, v náboženství, v jazyce apod.). Za jazykový synkretismus lze považovat promíchání několika jazyků a vytvoření jednoho nového. KLIMEŠ, Lumír, 1981. *Slovník cizích slov*, s. 697.

⁴⁷ LOSOVÁ, Marketa, 2020. *Otisky indianizace v kultuře současné Jávy*, s. 16.

⁴⁸ MOJDL, Lubor, 2005. *Indonéština a malajština: dva rozdílné jazyky?*. Dostupné z: http://www.tenggara.net/index.php?option=com_content&view=article&id=241:indonetina-a-malajtina-dva-rozdilne-jazyky&catid=11:indonetina&Itemid=13.

⁴⁹ FEARNside, Philip M, 2014. *Transmigration in Indonesia: Lessons from Its Environmental and Social Impacts*, s. 553.

⁵⁰ *Sumpah Pemuda (ind)* čili Přísaha mládeže – deklarace ze dne 28. 10. 1928 z druhé konference mládeže v Batávii, na které byly vyhlášeny 3 pilíře rodící se demokracie: jeden jazyk - indonéština, jeden národ - Indonésané, jedna vlast - Indonésie.

indonéského národa nestala javánština, i když je mateřtinou více než 40 % obyvatel Nusantara (v roce 1950 se celková populace Indonésie odhadovala na 69,5 milionů obyvatel).⁵¹ Nicméně tento jazyk zanechal výraznou stopu nejen v malajštině, ale také v indonéštině. Mezi přejatá slova z javánštiny do malajského jazyka patří:

adem – z *adhem* (studený)

ari – z *ari/adi* (mladší sourozenec)

ijo – z (h)*ijo* (zelená barva)

kulon – z *kulon* (západ)

sambal – z *sambel* (chili papričky/omáčka)

a řada dalších.⁵²

3.2.2 Minangkabauština

Jak již bylo zmíněno výše, jazyk etnika Minangkabau obohatil slovní zásobu Malajců. Dokonce se spekuluje o tom, že minangkabauština je pouhým dialektem malajštiny,⁵³ což dokazuje nejvíce fakt, že ze všech národů malajsko-indonéského souostroví, se právě tento jazyk nejvíce podobá malajštině. Největší spojitosti i rozdíly těchto dvou jazyků můžeme vidět u některých gramatických jevů, jako například:

– výměna samohlásky „a“ za „o“ na konci slov:

agama (*may*/náboženství) – z *agamo* (*min*)

bahasa (*may*/jazyk) – z *bahaso* (*min*)

punya (*may*/mít) – z *punyo* (*min*)

a jiné,⁵⁴

– výměna koncovek „ut“ za „uik“, „it“ za „ik“, „is“ za „ih“:

rambut (*may*/vlasy) – z *rambuik* (*min*)

sakit (*may*/nemocný) – z *sakik* (*min*)

manis (*may*/sladký) – z *manih* (*min*)

a další;⁵⁵

⁵¹ Worldometers. *Indonesia Population*. Dostupné z: <https://www.worldometers.info/world-population/indonesia-population/>.

⁵² Ezglot. *List of Malay words of Javanese origin*. Dostupné z: https://www.ezglot.com/etymologies.php?l=zsm&l2=jav&fbclid=IwAR1lkZHCswkiADaUO1LPpELkOd23C83Z8B_pRWyJLw9xqEGBNQLq7WpElnc.

⁵³ ANWAR, Khaidir, 1976. *Minangkabau, Background of the main pioneers of modern standard Malay in Indonesia*, s. 77.

⁵⁴ ALMOS, Rona, 2012. *Fonologi Bahasa Minangkabau: kajian transformasi generatif*, s. 154.

– výměna samohlásky „e“ za „a“ nejen v prefixech „me“ a „ber“:

meregang (may/táhnout se) – z *maragang* (min)

berenang (may/plavat) – z *baranang* (min)

senang (may/šťastný) – z *sanang* (min)

a jiné.⁵⁶

V dnešní době se dá těžko zjistit, která slova jsou původně z minangkabauštiny a která zase z malajštiny. Oba jazyky prošly značnými proměnami jak v psané, tak i v ústní podobě. Dalo by se říct, že tyto dva jazyky se vyvíjely spolu a měly více méně stejné kontakty a zkušenosti s jinými etniky, se kterými probíhala nejen slovní, ale také kulturní a náboženská výměna.

⁵⁵ EKANANDA, Adithya, 2018. Quora, *How different are Minangkabau and Malay languages?*. Dostupné z: <https://www.quora.com/How-different-are-Minangkabau-and-Malay-languages>.

⁵⁶ Tamt.

4. Současný stav jazyka

V dnešní době je malajština oficiálním jazykem Malajsie,⁵⁷ Singapuru a Bruneje Darussalamu.⁵⁸ Na území indonéského souostroví se mluví *Bahasa Indonesia* čili jazykem, který se vyvinul z malajštiny. Můžeme mluvit o standardizované verzi malajštiny na území indonéského souostroví, avšak nikoli o pouhém dialektu řeči Malajců. Malajský a indonéský jazyk opravdu jsou velmi podobné, jde totiž o příbuzné jazyky z malajsko-polynéské skupiny. Dalo by se říct, že indonéština je bazarová sumatranská verze malajštiny. Mohli bychom přirovnat tyto dvě řeči k češtině a slovenštině, totiž občané Indonésie se domluví s občany Malajsie, Singapuru a Bruneje, ale každý z nich bude používat svůj vlastní jazyk a mít jiný přízvuk.

Zajímavá situace se ovšem přihodila v Malajsii, když byla v roce 2007 malajština zase nahrazena za malajsijsčinu (podle různých zdrojů se ovšem tyto informace liší, a proto v této bakalářské práci bude pro usnadnění pochopení použit rok 2007).⁵⁹ Tento termín „malajsijsčina“ se začal používat z toho důvodu, že v současnosti Malajsie je multietnickým státem. Imigranti a příslušníci jiných národů a etnických menšin se nikdy nestanou Malajci, ovšem mohou být považováni za Malajsijsce, což znamená, že mohou mluvit malajsijsky, nikoli malajsky. Ovšem šlo jen o právní akt a změnu nápisu jazyka v dokumentech; ve skutečnosti se skoro nic nezměnilo a všichni hovoří i v dnešní době téměř stejným jazykem, jako před touto změnou.

Indonéština a malajština, nebo spíše výslovnost těchto jazyků, by neměla dělat potíže Čechům a Slovákům. Ve 20. století Malajsie, Indonésie a jiné země přešly na písmo *rumi* čili latinku, což dělá tyto dva jazyky srozumitelnější pro všechny, kteří používají tento druh písma. Téměř všechna slova se vyslovují tak, jak se píší: *kata* (slovo), *bahasa* (jazyk), *pintu* (dveře). Nicméně existuje několik hlásek, které se vyslovují jinak::

- indonésko-malajské „c“ foneticky podobné zvukům mezi [č] a [ť] – *acara* (událost), *cepat* (rychlý), *cukup* (dostatečný);
- jak i v jiných asijských jazycích narazíme na nosovku [ŋ], která se zapisuje jako „ng“ – *kosong* (nula), *barang* (věc), *lengkap* (kompletní);

⁵⁷ Bahasa Malaysia neboli Bahasa Melayu Malaysia.

⁵⁸ ADELAAR, K. Alexander, 2000. *Malay: a short history*, s. 228.

⁵⁹ Výše zmíněny informace a termíny byly předem zkontrolovány pomocí online korespondencí s panem PhDr. Tomášem Petrů, Ph.D.

- „j“ se čte jako [dž] a „y“ můžeme naopak přirovnat k českému [j] – *hujan* (déšť), *wajib* (povinný), *jangan* (ne) a *bahaya* (nebezpečí), *yang* (který), *saya* (já);
- kombinace písmen „sy“ se čte jako [š] a „ny“ jako [ň] či [ɲ] – *masyarakat* (lid), *syukur* (díky bohu), *syarat* (podmínka) a *nyamuk* (komár), *banyak* (hodně), *nyanyi* (k.d. zpívat).

Všechna slova zde použitá jsou totožná jak v indonéském, tak i v malajském jazyce, jejich překlad byl ověřen z dvou knižních zdrojů.⁶⁰

Podíváme se také na gramatické aspekty těchto dvou jazyků. „Slova se netřídí podle slovních druhů, ale podle tvaru: základní, odvozená, zdvojená a složená“.⁶¹ Malajština a indonéština se neskloňuje, nečasuje, nemá rody ani čísla v tom slova smyslu, jak jsme si zvykli například v českém či anglickém jazyce. Pro ženský, mužský a střední rod tedy pro osobní zájmena se používá zájmeno *ia* (nepoužívá se přímo jako zájmeno, označuje jenom 3. osobu jednotného čísla) nebo *dia* (on/ona/ono – neutrální, nalezneme téměř všude), kdyby se chtělo upozornit na pohlaví konkrétního člověka, nalezneme místo výše zmíněných zájmen takové indikátory jako: *wanita/perempuan* (žena/holka) a *lelaki/laki-laki* (muž – may/ind). Velký důraz je kladen na uctivost a postavení jak člověka který mluví, tak i jeho partnera. Vykaní nebo respekt nalezneme pro naši kulturu netypicky vyjádřením v první osobě: pokud se hovoří s někým výše postaveným, používá se zájmeno *saya* (já), nikoli *aku* (já – neformální). Totéž nalezneme u druhé osoby: *Anda* (Vy/ty – formální použití), *kamu/engkau* (ty – neformální). Formální varianta pro třetí osobu je *beliau* (on/ona) a používá se jen v psané formě či při oficiálních projevech. K určení času se používají indikátory období čili slova, ukazující, kdy tento děj byl vykonán, například: *sudah/telah* (už – may/ind, pro určení minulosti), *sekarang/sedang* (teď/právě teď – may/ind, pro přítomný čas), *akan jadi/akan* (stane se/bude – may/ind, pro budoucí čas). Malajština a indonéština jsou jazyky aglutinační,⁶² o tomto jevu bude zmíněno v podkapitole 4. 2 na příkladu několika indonéských slov.

Věty se skládají v obou jazycích stejným způsobem. Člen závislý vždycky stojí za členem řídícím:⁶³ *saya beli baju baru* (kupuji nové oblečení – doslova: já - kupovat - oblečení - nový). Sponové sloveso být se nepoužívá skoro nikdy: *siapa guru kamu/ siapa gurumu?*

⁶⁰ OLŠA, Jaroslav, 2017. *Indonésko-český, česko-indonéský praktický slovník*;

OTHMAN, Zaharah, 2012. *Colloquial Malay: The Complete Course for Beginners*.

⁶¹ OPLT, Miroslav, 1966. *Bahasa Indonesia. Učebnice indonéštiny. Indonesian Language*, s. 11.

⁶² Z jednoho slova čili jeho kmenu se vytváří řada nových slov pomocí předpon a přípon.

⁶³ OPLT, Miroslav, 1966. *Bahasa Indonesia. Učebnice indonéštiny. Indonesian Language*, s. 12.

(Kdo je tvůj učitel? – doslova: kdo - učitel - ty/tvůj?). Na příkladu této věty můžeme pozorovat, že zájmeno *kamu* bylo vyměněno či zkráceno jenom na *mu* a nově se píše jako jedno slovo, což tvoří další pravidlo indonésko-malajské gramatiky. Vztahuje se to i na další zájmena: *aku* se zkracuje na *ku* – *guruku* (můj učitel), *dia* se mění na *nya* – *gurunya* (jeho/její učitel). Ostatní zájmena ovšem zůstávají ve svém běžném tvaru a nepodléhají žádným transformacím: *guru saya* (můj učitel), *guru mereka* (jejich učitel), *guru kami* (náš učitel), *guru Anda* (Váš učitel).

Podle výslovnosti a používaných slov se dá poznat, o kterou konkrétní řeč se jedná. Malajština a indonéština ovšem mají mnoho dialektů. Z některých se pak vyvinuly další samostatné jazyky.

4.1 Malajština

Dnes již není malajština tak rozšířená, jak tomu bývalo během indianizace a islamizace, jelikož se malajština hodně změnila. Malajský jazyk je v současnosti mateřštinou přibližně 30 milionů obyvatel.⁶⁴ Malajština v dnešní době se výrazně liší od své „klasické“ předchůdkyně hlavně kvůli přejatým slovům z jiných jazyků. Největší vliv na moderní znění malajské řeči zanechala angličtina. Dnes se v Malajsii, Bruneji Darussalamu a hlavně v Singapuru téměř každý člověk domluví anglicky, má to ale i jiný, dalo by se říci negativní dopad. Angličtina v malajském světě je kreolizovaná a vypadá tedy jinak než v Anglii. Obyvatelé těchto jihovýchodoasijských států často přinášejí do anglického jazyka svá slova, intonaci a různé další lingvistické prvky, které odrážejí nejen kulturu a tradice daného národu, ale i jeho mentalitu. Tak například ke konci anglického (ale i malajského) slova či rozkazu a dotazu v těchto řečech dodávají malajské „*kah*“ nebo „*la*“. Tyto částice se můžou měnit v závislosti na regionu a dialektu.

Čistou a správnou malajštinu nalezneme dnes v okolí ostrovů Riau, které ovšem patří Indonésii a vytváří samostatnou provincii. Toto souostroví se nachází mezi Sumatrou, Borneem a Malajským poloostrovem, leží na křižovatce obchodních tras a hraničí s takovými státy jako je Malajsie, Singapur a Brunej Darussalam. Dříve tyto ostrovy spadaly pod malajskou správu a byly součástí Johorského sultanátu.⁶⁵

⁶⁴ Britannica. *Malay language*. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Malay-language>.

⁶⁵ Britannica. *Riau Islands*. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Riau-Islands>.

Malajština značně ovlivnila minangkabauštinu (viz oddíl 3. 2. 2), dialekt nazývaný *Riau Malay* čili Riauskou malajštinu,⁶⁶ *Bahasa Betawi* neboli batávštinu a řadu dalších jazyků.

4.2 Indonéština

Indonéština je poměrně mladým, ovšem v daném regionu nejvíce používaným jazykem, a proto je jí v této bakalářské práci věnována velká podkapitola.

O formálních počátcích této řeči můžeme hovořit teprve ve 20. století. První oficiální návrh na zavedení indonéštiny, jakožto úředního jazyka indonéského souostroví, padl 28. 10. 1928 na kongresu mládeže v Batávii (*Sumpah Pemuda*), kde kromě jednotného jazyka – indonéštiny prohlásili Indonésii za svoji jednou vlast a Indonésany za jeden jediný národ. Níže bude uveden originální text dané přísahy a jeho překlad do češtiny, abychom lépe porozuměli jejímu obsahu.

Pertama:

*Kami putra dan putri Indonesia, mengaku bertumpah darah yang satu, **tanah Indonesia.***

Kedua:

*Kami putra dan putri Indonesia mengaku **berbangsa satu, bangsa Indonesia.***

Ketiga:

*Kami putra dan putri Indonesia menjunjung **bahasa persatuan, bahasa Indonesia.***⁶⁷

První:

*My synové a dcery Indonésie vyhlášíme, že prolijeme krev za **jednu vlast – Indonésii.***

Druhé:

*My synové a dcery Indonésie vyhlášíme **jeden národ – Indonésany.***

Třetí:

*My synové a dcery Indonésie vyhlášíme **jednotný jazyk – indonéštinu.***

Právě od této doby můžeme hovořit o počátcích osamostatnění, zrození indonéského národa, identity a jazyka, který tenkrát spojil všechna etnika souostroví. Avšak trvalo dalších

⁶⁶ Považuje se za nejčistší formu malajštiny. Významný etnolog David Hill zkoumal jazyk Riau Indonesia. Podle Hilla je dialekt Riau samostatným jazykem, který naopak ovlivnil indonéštinu a malajštinu.

⁶⁷ RATRIANI, Virdita, 2020. *Sejarah dan isi Sumpah Pemuda 28 Oktober 1928.*

Dostupné z: <https://caritahu.kontan.co.id/news/sejarah-dan-isi-sumpah-pemuda-28-oktober-1928?page=all>.

22 let,⁶⁸ než se stala Indonésie nezávislá jak na svých kolonizátorech, tak i na japonských okupantech. Dodnes přetrvává motto (psané starojavánštinou) všech Indonésanů „*Bhinneka Tunggal Ika*“ – „Rozdílnost v jednotě“: navzdory tomu, že všichni jsou různí a mají odlišnou mateřštinu, společně tvoří silný demokratický stát, kde všichni mluví stejnou řečí.⁶⁹

Hlavní rozdíly mezi malajštinou a indonéštinou najdeme ve slovní zásobě, která se liší podle toho, z kterého jazyka byla přejata slova. Na indonéském území zanechala výraznou stopu holandština – jazyk kolonizátorů, který se používal v této oblasti. V podkapitole 4. 4 budou uvedeny rozdíly mezi indonéštinou a malajštinou. Podrobně se podíváme na to, která slova a jak se odlišují ve fonetické, morfologické a gramatické podobě.

Nesmírně velkou stopu v vývoji indonéštiny zanechalo období vlády prvního prezidenta Sukarna a následující diktatura generála Suharta a jeho Nový pořádek – *Orde Baru*.⁷⁰ Tyto nelehké časy ovlivnily slovní zásobu jazyka a mimo jiné i kulturní a sociální zvyky občanů. Komunistická strana a komunismus z Číny a Sovětského svazu přinesl do indonéštiny výrazy, které se používaly v životě jak běžných lidí, tak i generálů a vrcholných politiků:

perestroika – z *perestrojka*/*непестроика* (*přestavba*)

soyuz – z *sojuz*/*союз* (*svaz*)

kuartal – z *kvartal*/*квартал* (*čtvrť, čtvrtletí*)

a jiné.⁷¹

Moderní jazyk za tuto krátkou dobu prošel celou řadou změn a dnes vypadá jinak než v roce 1928. Indonésie je multietnickou zemí a většina obyvatel je bilingvní. Jako primární jazyk mají svůj národně-etnický jazyk (například javánštinu),⁷² kterým se mluví doma v rodině, jako druhý používají indonéštinu, ovšem jednoduchou, hovorovou, která se výrazně liší od správné formy (ta se vyučuje ve školách jako povinný jazyk). Dnes se s indonéskou mluvou potkáme v médiích, ve veřejných projevech, ve školství a na úřadech.

⁶⁸ Počítáme s rokem 1950, jelikož v roce 1945 Indonésie stále byla pod koloniální nadvládou Nizozemců i přesto, že po skončení druhé světové války vyhlásila nezávislost.

⁶⁹ Kompas.com. *Sejarah Bhinneka Tunggal Ika*. Dostupné z: <https://www.kompas.com/skola/read/2021/04/28/180743569/sejarah-bhinneka-tunggal-ika>.

⁷⁰ *Orde Baru* čili Nový pořádek – období vlády začínající po tragických událostech 30. 9. 1965 až po rezignaci druhého prezidenta Indonésie 21. 5. 1998.

⁷¹ Ezglot. *Common words for Russian and Indonesian*. Dostupné z: <https://www.ezglot.com/common-words.php?l=rus&l2=ind>.

⁷² Každý obyvatel indonéského souostroví na otázku své národnosti odpoví, že je Indonésan, teprve pak uvede, ke kterému etniku patří.

Ještě před oficiálním zavedením této řeči se na území dnešní Indonésie mluvilo odlišnou malajštinou než na sousedním Malajském poloostrově. Velký vliv na tyto rozdíly měly místní jazyky: javánština a minangkabauština (zanechaly stopy i v malajštině), sundánština, balijština, ačežština, madurština a jiné. Proto dnes nalezneme v moderní indonéské mluvě slova i z těchto řečí.

V indonéštině, stejně jako v malajštině, se používají prefixy a sufixy (viz kapitola 4 a poznámka pod čarou 62) čili předpony a přípony, které se přidávají k slovnímu základu – *kata dasar*, často nalezneme i reduplikaci – opakování slova či jen jeho některé části, slouží k vyjádření množného čísla nebo výrazně mění význam daného slova, například: *meja* (stůl), *meja-meja* (stoly) a *ajar* (instrukce), *ajar-ajar* (kněz/postevník). Díky těmto gramatickým jevům každý člověk, který by se chtěl naučit mluvit a psát indonésky, pochopí, jde-li o sloveso, podstatné či přídavné jméno či zájmeno. Níže se pokusím o vysvětlení a ukázkou vytváření takových slov v indonéštině.

Na příkladu slov (odvozených od tří kořenů) rozebereme rozdíly, které přinášejí předpony a přípony. Pro usnadnění pochopení budou všechny změny odlišeny různými barvami. Pro předpony bude použita **zelená barva** (dvě za sebou jdoucí budou označeny **zelenou** a **fialovou**), pro přípony – **modrá** (dvě za sebou jdoucí budou označeny **modrou** a **hnědou**), **červená** bude pro jakékoliv transformace ve slovním základu, který bude uveden černou barvou.

- *ajar* – instrukce
- *ajar-ajar* – kněz/poustevník
- *ajaran* – teorie/učení → *ajaran Hindu* – hinduismus
- *belajar* – učit se
- *berpelajaran* – být vzdělaný
- *mengajar* – vyučovat, učit
- *mengajari* – učit
- *mengajarkan* – vyučovat, dávat lekce
- *mempelajari* – prostudovat do hloubky, důkladně
- *mempelajarkan* – důkladně naučit
- *pelajar* – student
- *pelajaran* – lekce
- *pengajar* – učitel

- *pengajaran* – proces učení
- *terpelajar* – být vzdělaný
- *keterpelajaran* – být naučen
- *diajarkan* – být naučen (trpný rod).⁷³

Na příkladu slovního základu *ajar* můžeme vidět celkem 16 možných variant odvozených od kořene tohoto slova pomocí jednoduchých morfologických jevů. Podíváme se na druhý příklad:

- *kerja* – práce, zaměstnání
- *kerjaan* – práce
- *bekerja* – pracovat
- *memperkerjakan/mempekerjakan* – zaměstnávat
- *mengerjai* – vykonat přípravné práce
- *mengerjakan* – pracovat na něčem
- *mengerjakannya* – poradit si
- *pekerja* – pracovník
- *pekerjaan* – povinnost, úkol
- *pengerjaan* – vykonávání
- *sekerja* – spolupracovník
- *sepekerjaan* – mít stejné zaměstnání
- *terkerjakan* – být vykonatelný/provedený
- *dikerjakan* – být vykonán (trpný rod).⁷⁴

Trochu odlišný pohled na vznik nových výrazů nám ukážou slova, odvozená od slovního základu (*kata dasar*) *kira* – myslet si. Na jeho příkladu uvidíme, že pomocí předpon, přípon a reduplikací můžou vznikat nové slovní druhy a měnit celkový význam původního slovního základu:

- *kira* – domnívat se, myslet (si)
- *kiraan* – předpokládaná suma
- *kira-kira* – přibližně, asi
- *kira-kiraan* – předpoklad, dohad

⁷³ ROBSON, Stuart, KURNIASIH, Yacinta, 2010. *Basic Indonesian*, s. 237.

OLŠA, Jaroslav, 2017. *Indonésko-český, česko-indonéský praktický slovník*, s. 15.

⁷⁴ OLŠA, Jaroslav, 2017. *Indonésko-český, česko-indonéský praktický slovník*, s. 173.

- *kiranya* – zjevně/nicméně
 - *kira-kiranya* – možná
 - *berkira-kira* – odhadovat/promýšlet
 - *mengira* – myslet
 - *mengirakan* – myslet si
 - *memperkirakan* – kalkulovat
 - *pengiraan* – odhadování
 - *perkiraan* – domněnka
 - *sekiranya* – v případě, že/pokud
 - *sekira-kira* – přibližně, kolem
 - *terkira* – být odhadnutelný
 - *terkirakan* – být očekávaný
 - *dikirakan* – být odhadnut.⁷⁵
- Na základě těchto tří příkladů můžeme zanalyzovat, pomocí kterých předpon a přípon se tvoří slovesa, přídavná nebo podstatná jména. Ve valné většině příkladů předpona *pe-* slouží ke konstrukci podstatných jmen, například profesí nebo typů lidí: *pekerja* (pracovník), *pemuda* (mladík), *pelihat* (vizionář).
 - Totéž nastává ve chvíli, když se u toho mění slovní základ (přidávají se písmena, mění se některá po předponě atp. viz tabulka u čtvrtého bodu): *penulis* (spisovatel, *k.d. tulis*), *pembesar* (VIP, *k.d. besar*), *penonton* (divák, *k.d. tonton*).
 - Po použití předpony *pe-* spolu s příponou *-an* (nebo jenom po příponě *-an*) vznikají jiná podstatná jména, mající odlišný význam: *pekerjaan* (zaměstnání, úkol), *pelajaran* (lekce), *penulisan* (proces psaní) a *ajaran* (teorie/učení), *kerjaan* (práce), *kiraan* (předpokládaná suma).
 - Pomocí předpony *me-* se vytváří slovesa aktivního rodu: *mengajar* (vyučovat, učit), *mengira* (myslet), *merasa* (cítit). Abychom při odvozování nových sloves neudělali žádnou chybu a napsali správnou příponu s „dodatkem“ a případně i modifikovány slovní základ, můžeme použít jednoduchou tabulku:
 - před kteroukoli samohláskou a písmeny *h*, *g* a *kh* k předponě *me-* dodáme *ng*, z čehož vznikne prefix *meng-* : *ambil* → *mengambil* (vzít), *hambat* → *menghambat*

⁷⁵ OLŠA, Jaroslav, 2017. *Indonésko-český, česko-indonéský praktický slovník*, s. 178.

(zdržovat), *ganggu* → *mengganggu* (obtěžovat) a *khusus* → *mengkhusus* (stát se zvláštním);

– pokud narazíme na slovní základ začínající souhláskou *k*, vyměníme ji na *ng*: *kenal* → *mengenal* (znát/vědět);

– souhláska *p* na začátku slovního základu se vždy mění za *m* a písmeno *t* za *n*: *pilih* → *memilih* (vybrat) a *tulis* → *menulis* (psát);

– pokud narazíme na slovní základ začínající souhláskou *s*, vyměníme ji na *ny*: *sambung* → *menyambung* (pokračovat/navázat);

– před souhlásky *d*, *c*, *j* a *z* za předponu *me-* vždy dodáme písmeno *n*, z čehož vznikne prefix *men-*: *dapat* → *mendapat* (dostat), *coba* → *mencoba* (zkusit), *jadi* → *menjadi* (stát se) a *ziarah* → *menziarahi* (navštívit posvátné místo);

– před souhlásky *b*, *f* a *v* k předponě *me-* ovšem dodáme písmenko *m*, z čehož vznikne prefix *mem-*: *baca* → *membaca* (číst), *foto* → *memfoto* (fotografovat) a *vaksinasi* → *memvaksinasi* (očkovat);

– slovní základy začínající na *r*, *l*, *y*, *w* a *m*, *n*, *ny*, *ng* zůstávají stejné, předpona *me-* se též nemění: *rasa* → *merasa* (cítit), *luruh* → *meluruh* (hnít), *yakin* → *meyakinkan* (ujistit), *wawancara* → *mewawancarai* (udělat interview) a *merah* → *memerah* (zčervenat), *naik* → *menaik* (stoupat), *nyata* → *menyata* (vyjasnit) a *ngacobelo* → *mengacobelo* (kecat).⁷⁶

- Předpona *ber-* nám také naznačuje, že se jedná o sloveso. Stojící blízko k začátku slova písmeno *r* v slovním základě se může zkracovat jenom na *be-* nebo se tato souhláska vyměňuje za *l*, aby mezi prefixem a kořenem slova nedocházelo k výše zmíněným výjimkám: *belajar* (učit se), *bekerja* (pracovat), *berlibur* (mít volno).
- Pokud narazíme na přípony *-kan* nebo *-i*, můžeme jistě hovořit o slovesu. Je to jeden ze dvou faktorů odvození tohoto slovního druhu od *kata dasar* (prvním je předpona *me-* a *ber-*): *mengajarkan* (vyučovat, dávat lekce), *mengerjakan* (pracovat na něčem), *mengirakan* (myslet si) a *mengajari* (učit), *mengerjai* (vykonat přípravné práce),

⁷⁶ ROBSON, Stuart, KURNIASIH, Yacinta, 2010. *Basic Indonesian*, s. 111.

mempunyai (mít). Některé morfémy⁷⁷ slov má obě možnosti použití přípon *-kan* a *-i*, což většinou ovlivní i význam daných výrazů.

- Pomocí předpony *ter-* se též vytváří slovesa ovšem trpného rodu. Dále tento prefix slouží k vytváření třetího stupně u přídavných jmen čili jejich superlativů: *terpelajar* (být vzdělaný), *terkerjakan* (být vykonatelný/provedený), *terkira* (být odhadnutelný) a *termahal* (nejdražší), *terindah* (nejkrásnější), *terbaik* (nejlepší).
- K vytváření trpného rodu také slouží předpona *di-*, po ní se slovní základ nikdy nemění: *dijarkan* (být naučen), *dikerjakan* (být vykonán), *dikira* (být odhadnut).

Z těchto příkladů vidíme, že se rozhodně nejedná o primitivní jazyk,⁷⁸ jak se často říká o indonéštině. I přesto, že nemá časy ani rody či neskloňuje a nečasuje, gramatická stránka je docela komplikovaná. Indonéština zkrátka není tak snadná k osvojení, jak se ze začátku zdá. Správný indonéský jazyk se člověk nenaučí během roku či dvou, opak platí pro hovorovou a neformální řeč – u té bude stačit i několik měsíců či dokonce i týdnů.

S příchodem nových technologií, rozvojem cestovního ruchu a celkově větší mobilitou lidí nejen z jiných států, ale ve vnitřním turismu, zasahuje angličtina čím dál tím více do moderní indonéštiny. Objevuje se též fenomén *code-switching* (viz podkapitola 4. 3), což rozhodně neprospívá šíření čistě indonéských slov. Daný jev se ale zatím používá jen ve velkých a turisticky rušných městech, na vesnici (*desa*) stále nalezneme angličtinou neovlivněnou indonéštinu.

4.3 Malajsijština

Malajsijština či *Bahasa Malaysia* je nejmladším jazykem na území malajsko-indonéského souostroví. Jak již bylo zmíněno výše, malajsijština je pouze názvem pro malajštinu na území Malajsie. Tento jazyk používá ještě více anglických výpůjček a též je znám tím, že v něm probíhá *code-switching* neboli střídání kódů.⁷⁹ Do života Malajsijců v posledních několika desetiletích zasáhl i *Bahasa Rojak* (smíšený jazyk), který najdeme jak v Malajsii, tak i v Singapuru, tj. v malajštině a malajsijštině. Jedná se o spojení několika jazyků etnik žijících v Malajsii: Tamilů, Indů, Číňanů, *Baba Nyonya* (viz oddíl 3. 1. 1),

⁷⁷ Nejmenší, dále nedělitelná část slova, která je nositelem věcného nebo mluvnického významu. KLIMEŠ, Lumír, 1981. *Slovník cizích slov*, s. 459.

⁷⁸ HEJSEK, Lukáš, POLÁK, Milan, 2015. *Úvod do studia jazyka*, s. 15.

⁷⁹ *Code-switching* – sociolingvistický jev, během něhož člověk ve své řeči používá a střídá více jazyků, často s měnicími se gesty či chováním. Tento jev většinou probíhá spontánně.

Goethe Verlag. *Střídání kódů*. Dostupné z: https://www.10winds.com/50languages/did_you_know/CS068.HTM.

Malajců a dalších menšin.⁸⁰ Všechny tyto skupiny vytvořily novou řeč, aby se mezi sebou mohly lépe dorozumět. Dnes se z *Bahasa Rojak* stala *lingua franca* daného regionu.

4.4 Rozdíly mezi indonéštinou a malajštinou

I když indonéština čerpala gramatické, morfologické a fonetické prvky hlavně z malajštiny, v dnešní době se tyto dva jazyky liší. Mají hodně podobného, ale zároveň představují dvě rozdílné řeči. V této podkapitole se podíváme na odlišnosti, jako první bude vždy uvedeno slovo v malajštině, jako druhé pak v indonéštině.

Indonéština má výraznější důraz na písmeno *r* a celkově je tato mluva trhanější na rozdíl například od malajštiny.⁸¹ Avšak souhláska [v] v indonéštině není tak výrazná a vyslovuje se spíše jako [f], zároveň často narazíme na hláskovou alternaci s [p].. Indonéský jazyk také rád zkracuje či zjednodušuje svá slova, například:

mahu (chtít) – *mau* (chtít)

khabar (zpráva) – *kabar* (zpráva)

khuatir (trápit se) – *kuatir* (strachovat se).

U těchto příkladů vidíme, že se většinou jedná o písmeno *h* či spojení *kh*, které je typické pro arabské jazyky. Daný jev se zachoval v malajštině, i když v indonéštině též nalezneme pár slov s daným slovním základem.

Během druhé půlky 20. století tyto dvě řeči prošly mnoha změnami. Šlo o jazykovou a pravopisnou reformu: původní spojení malajského *ch* a indonéského *tj* bylo vyměněno za písmeno *c*, například *chuchu* (*may*/vnuk) – *tjutju* (*ind*/vnuk), dnes se v obou jazycích zapisuje jako *cucu*.⁸² Indonéština se také vzdala dřívějšího zapisování *dj* pro zvuk [j] na stejné písmeno *j*: *djam* (hodina) se dnes zapisuje jenom jako *jam* (hodina).

Dále se podíváme na příklady slov, která se liší v malajském a indonéském jazyce, jelikož mají jiný původ: v Malajsii to jsou slova přejatá z angličtiny (*eng*), zatímco v Indonésii z holandštiny (*dut*):

kad – z *card* a *kartu* – z *kaart* → karta/kartička,

wisel – z *whistle* a *fluit* – z *peluit* → pískat,

tiket – z *ticket* a *karcis* – z *kaartje* → lístek,

tomato – z *tomato* a *tomat* – z *tomaat* → rajče,

⁸⁰ KHOO, Edward. *Four is better than one - bahasa rojak, a uniquely Malaysian treasure*. Omniglot. Dostupné z: <https://omniglot.com/language/articles/bahasarojak.htm>.

⁸¹ OTHMAN, Zaharah, 2012. *Colloquial Malay: The Complete Course for Beginners*, s. vii.

⁸² Bilingua. *Malay and Indonesian language – How are they different?* Dostupné z: <https://bilingua.io/standard-malay-and-indonesian-language-comparison>.

televisyen – z television a *televisi* – z televisie → televize,
telefon – z telephone a *telepon* – z telefoon → telefon,
oren – z orange a *oranye* – z oranje → pomeranč/oranžový,
beg – z bag a *tas* – z tas → taška,
resit – z receipt a *struk* – z strook → účtenka,
sosej – z sausage a *sosis* – z saucus → klobása,
sirap – z syrup a *sirup* – z siroop → sirup,
kot – z coat a *mantel* – z mantel → kabát,
simen – z cement a *semen* – z cement → cement/beton,
saderi – z celery a *seledri* – z selderij → celer,
baldi – z bucket a *ember* – z emmer → kbelík,
selipar – z slippers a *sandal* – z sandaal → bačkory,
pen bola – z pen a *bolpen* – z balpen → pero,
gam – z glue a *lem* – z lijm → lepidlo,
berus – z brush a *kuas* – z kwast → štětec,
bil – z bill a *bon* – z bon → účet,
farmasi – z pharmacy a *apotek* – z apotheek → lékárna,
polis – z police a *polisi* – z politie → policie,
t-shirt – z t-shirt a *kaus* – z kous → tričko.⁸³

Jsou ale i taková slova, mající rozlišný význam i přesto, že se píší stejně, například:

kereta → (*may*) auto a (*ind*) vlak,
cocok → (*may*) penetrace/penetrovat a (*ind*) vhodný,
bercinta → (*may*) mít hodně rád/milovat se a (*ind*) mít sex,
boleh → (*may*) moct a (*ind*) smět,
budak → (*may*) dítě a (*ind*) otrok,
pelan → (*may*) plán a (*ind*) pomalý/tichý,
percuma → (*may*) zdarma a (*ind*) zbytečný.⁸⁴

Není zbytečně zmínit i odlišnosti některých slov, přesněji řečeno písmen v nich. Často nalezneme záměnu písmen *e* za *a*, *o* za *u*, *e* za *i* a jiné:

kerana a *karena* – protože,

⁸³ WowShack. *Table of English loanwords in Malay and Dutch loanwords in Indonesian*. Dostupné z: <https://www.wowshack.com/table-of-english-loanwords-in-malay-and-dutch-loanwords-in-indonesian/>.

⁸⁴ MasteringBahasa.com. *3 Main Differences Between Indonesian and Malaysian Language*. Dostupné z: <https://masteringbahasa.com/differences-between-indonesian-and-malaysian-language>.

bisnes a *bisnis* – podnikání,
teksi a *taksi* – taxík,
rosak a *rusak* – poškozený.⁸⁵

Na základě výše zmíněných příkladů můžeme vidět, že malajština a indonéština mají i přes všechny tyto rozdíly k sobě opravdu blízko. Indonéština, jak již bylo několikrát výše zmíněno, vznikla z malajštiny (je její standardizovanou formou), ovšem v žádném případě nemůžeme říci, že se jedná o pouhý malajský dialekt. Odlišní kolonizátoři a místní jazyky působili různě na indonéštinu a malajštinu (později i malajsijštinu). Kultury, jazyky a tradice nejen evropských velmocí, ale i asijských etnik hrály zásadní roli při vzniku indonéské a malajské mluvy.

⁸⁵ MasteringBahasa.com. *3 Main Differences Between Indonesian and Malaysian Language*. Dostupné z: <https://masteringbahasa.com/differences-between-indonesian-and-malaysian-language>.

Závěr

Daná práce si kladla za cíl popsat vznik, vývoj a současnost malajštiny. Její rozvoj ovlivnily indické, persko-arabské, čínské i evropské jazyky a také přejatá slova z nich a z celé řady dalších dialektů.

V první kapitole práce je zmíněn stručný historický přehled dějin indonésko-malajského souostroví od doby prvních obyvatel v oblasti Nusantara až po současnost – včetně pojednání o teoriích osídlení jihovýchodní Asie. Na tomto místě se usadili Malajci a také pojmenovali své území (které se ovšem v průběhu let výrazně změnilo).

Druhá kapitola si kladla za cíl popsat ustanovení malajštiny dorozumívacím jazykem mezi kupci z celého světa. Poloha Malakky – jakožto obchodního centra na křižovatce mořských obchodních tras – pomohla od 13. století sjednotit obyvatele Nusantara a rozšířit malajštinu po celém souostroví. Malajský jazyk se stal *linguou francou* jak pro multietnickou populaci archipelagu, tak pro nově příchozí kupce v podstatě ze všech koutů světa. V této době jazyk přijímal nové cizí termíny. Fungovalo to ale i naopak: řeči, které byly nějakou dobu pod vlivem *linguy francy* jihovýchodní Asie, mají slovní výpůjčky z malajštiny.

V druhé kapitole této práce jsou mimo jiné k nalezení druhy písma, které se používaly jak v období indianizace, tak i s příchodem arabských obchodníků a náboženských mudrců. Obrázkové přílohy jsou k vidění v dodatku této práce.

Ve třetí kapitole je dále představen přehled slovních výpůjček (*loanwords*) jak z jazyků mimo austronéskou skupinu, tak i místních na příkladu javánštiny a minangkabauštiny. Řeč Javánců měla nesmírný vliv na ustanovení indonéštiny mluvou nezávislou na malajštině. Minangkabauština ovšem (jak bylo zjištěno v průběhu psaní této práce) má celou řadu spojitostí i s malajštinou. Indonéština, od 28. 10. 1928 jakožto jazyk národní jednoty, v neposlední řadě i za pomoci místních řečí, spojila většinu etnik po celém indonéském souostroví.

Daná bakalářská práce také pojednává o moderním postavení nejen malajštiny, ale i jazyků, které se z ní vyvinuly, indonéštiny a malajsištiny. Zabývá se jak pohledem na fonetickou, tak i na morfologickou a gramatickou stránku indonéského a malajského jazyka. Podrobněji též rozebírá ve čtvrté kapitole rozdíly a shody těchto dvou řečí na příkladu použití předpon *ke-*, *pe-*, *me-*, *ber-*, *ter-*, *di-* a přípon *-an*, *-kan*, *-i*. Tato bakalářská práce mimo jiné analyzuje jak fonetické, tak i morfologické odlišnosti mezi těmito dvěma jazyky na příkladu hláskových alternací a zaměňování či vypuštění písmen ve skoro stejných slovech, jak v

psané, tak i v ústní formě. Vzhledem k odlišnostem a podobnostem mezi malajštinou a indonéštinou můžeme dospět k závěru, že se jedná o dvě různé ovšem příbuzné řeči.

Tato práce dále pojednává o nově vzniklém fenoménu modernizace mnoha jazyků po celém světě – *code-switchingu*. Ve čtvrté kapitole také nalezneme popis nové řeči – *Bahasa Rojak* – používané kromě Malajsie i v Singapuru či Bruneji.

Na závěr můžeme konstatovat, že malajština v průběhu více než dvaceti století prošla celou řadou změn a vznikly z ní dvě nové řeči: indonéština a malajsijská. Na základě výše zmíněných faktů můžeme tvrdit, že se v žádném případě nejedná o primitivní jazyk.

Tato práce může sloužit jako dobrý základ hlubší badatelské činnosti. Bude ovšem zapotřebí realizovat rozsáhlý terénní výzkum, který aktuálně nebylo možné z důvodu celosvětové pandemie Covid-19 uskutečnit.

Zdroje a literatura:

Knižní zdroje:

BADUDU, Jus S. *Kamus Kata-kata Serapan Asing Dalam Bahasa Indonesia*. Kompas, Jakarta, 2003. ISBN 979-709-063-9.

DE CASPARIS, J. G. *Indonesian Chronology*. Koln: Brill, Leiden, 1978. ISBN 9004057528.

DUBOVSKÁ, Zorica, Tomáš F. PETRŮ a Zdeněk ZBOŘIL. *Dějiny Indonésie*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. Dějiny států. ISBN 80-7106-457-2.

GRIFFITHS, Arlo. The Corpus of Inscriptions in the Old Malay Language. Writing for Eternity: A Survey of Epigraphy in Southeast Asia. *École française d'Extrême-Orient*. 2018, Études thématiques 30, 275-283, 2018. ISBN 978-2-85539-150-2.

JONES, Russell, ed. *Loan-Words in Indonesian and Malay*. Leiden: KITLV Press, 2007. ISBN 978-9067183048.

KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. ISBN: 14-608-81.

LOSOVÁ, Marketa. *Otisky indianizace v kultuře současné Jávvy*. Praha, 2020. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta.

MELEBEK, Abdul Rashid, MOAIN, Amat Juhari. *Sejarah Bahasa Melayu*. Cheras, Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors, 2006. ISBN 9789676118.

NORDIN, Munif Z. F. Bahasa Melayu Sebagai Bahasa Agama: Daripada Klasik kepada Moden. Universiti Utara Malaysia. *Pusat Pengajian Umum*. Conference: 23rd Conference of the International Association of Historians of Asia. 2014, 5, 75-85. ISBN 978-967-0474-93-9.

OLŠA, Jaroslav. *Indonésko-český, česko-indonéský praktický slovník*. Brno: Lingea, 2017. Jazyky světa. ISBN 978-80-7508-264-0.

OPLT, Miroslav. *Bahasa Indonesia. Učebnice indonéštiny. Indonesian Language*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.

OTHMAN, Zaharah. *Colloquial Malay: The Complete Course for Beginners*. Great Britain: Rotledge, 2012. ISBN 978-1-138-95860-9.

PETRŮ, Tomáš F. "Lands below the Winds" as Part of the Persian Cosmopolis: An Inquiry into Linguistic and Cultural Borrowings from the Persianate societies in the Malay World. *Moussons*. Presses Universitaires de Provence, 2016, 27(1), 147-161. ISSN 2262-8363.

ROBSON, Stuart, KURNIASIH, Yacinta. *Basic Indonesian*. TUTTLE Publishing, 2010. ISBN 978-0-8048-3896-2.

SANCHEZ-MAZAS, Alicia, BLENCH, Roger, ROSS, Malcolm D., PEIROS, Ilia, LIN, Maria. *Past Human Migrations in East Asia. Matching archaeology, linguistics and genetics*. Routledge, 2008. ISBN 9780415541886.

Díla z on-line zdrojů:

ADELAAR, K. Alexander. Malay: a short history. *Oriente Moderno*. Nuova serie, 19 (80), 2000, 225-242. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25817713>.

ADELAAR, K. Alexander, Where does Malay come from? Twenty years of discussions about homeland, migrations and classifications. *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*. KITLV, Leiden, 2004, 1, 1-30. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/bki/160/1/article-p1_1.xml.

AHMAT, Adam. *Portuguese Words in the Malay Language*. International Seminar on Silk Roads: Roads of dialog, 1991. Dostupné z: https://en.unesco.org/silkroad/sites/default/files/knowledge-bank-article/portuguese_words_in_the_malay_language.pdf.

ALMOS, Rona. Fonologi Bahasa Minangkabau: kajian transformasi generatif. *Wacana Etnik, Jurnal Ilmu Sosial dan Humaniora*. 2012, 3(2), 143-163. Dostupné z: <http://wacanaetnik.fib.unand.ac.id/index.php/wacanaetnik/article/view/33/38>. eISSN 2302-7142.

ANDAYA, Leonard Y. The Search for the „origins“ of Melayu. *Journal of Southeast Asian Studies*. 2001, 32(2), s. 315-330. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0022463401000169>.

ANWAR, Khaidir,. Minangkabau, Background of the main pioneers of modern standard Malay in Indonesia. *Archipel*. 1976, 12, s. 77 -93. eISSN 2104-3655.

BARRETT, Richard E., WHYTE, Martin King. Dependency Theory and Taiwan: Analysis of a Deviant Case. *American Journal of Sociology*. 1982, 87(5). DOI <https://doi.org/10.1086/227555>.

CANNON, Garland. Malay(sian) Borrowings in English. *American Speech*. Duke University Press. 1992, 67 (2), 134-162. DOI: <https://doi.org/10.2307/455451>.

FEARNSIDE, Philip M. Transmigration in Indonesia: Lessons from Its Environmental and Social Impacts. *Environmental Management*. Department of Ecology, National Institute for Research in the Amazon, 1997, 21(4), 553-570. Doi: 10.1007/s002679900049.

HAMILTON, A.W. Hindustani, Tamil, Sanskrit and other loan words in Malay. *Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society*. Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society, 1919, 80, 29-38. Dostupné online z: <https://www.jstor.org/stable/41561311>.

HEJSEK, Lukáš, POLÁK, Milan. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc, 2015. Univerzita Palackého v Olomouci. Pedagogická fakulta. Dostupné z: [http://kcjl2.upol.cz/studijni_materialy_akreditace/BAKALARSKE_STUDIUM/3\) _Uvod_do_studia_jazyka_\(HEJSEK_L., POLAK_M.\)Hejsek_a_Polak-Uvod_do_studia_jazyka.pdf](http://kcjl2.upol.cz/studijni_materialy_akreditace/BAKALARSKE_STUDIUM/3) _Uvod_do_studia_jazyka_(HEJSEK_L., POLAK_M.)Hejsek_a_Polak-Uvod_do_studia_jazyka.pdf).

HOOGERVORST, Tom G., 2015. Tracing the linguistic crossroads between Malay and Tamil. *Wacana*. 2015, 16 (2), 249-283. DOI: <http://dx.doi.org/10.17510/wacana.v16i2.378>.

JONES, Russell. Origins and early history of Indonesia and Malay world. *Indonesia and the Malay World*. Routledge. 2013, 41(121), 291-298. DOI: [10.1080/13639811.2013.844990](https://doi.org/10.1080/13639811.2013.844990).

Mohamed Pitchay Gani Bin Mohamed Abdul Aziz. Unveiling secrets of the past through the passage of Malay scripts. *BiblioAsia*. National Library Board Singapore, 2010, 6(2), 19-23. Dostupné z <https://repository.nie.edu.sg/bitstream/10497/16669/1/BiblioAsia-6-2-19.pdf>.

MOHIDEEN, Shamimah Binti Haja. *A Study of English Loan Words in Selected Bahasa Melayu Newspaper Articles*. International Islamic University Malaysia, 2009. Dostupné z: <http://languageinindia.com/april2009/shamimahdissertation.pdf>.

Muhammad Ariff bin Ahmad, 2009. Writing as a medium in modern Malay literature. *Aksara: Menjejaki tulisan Melayu = Aksara: The passage of Malay scripts*. National Library Board Singapore, 2009, 231 - 239. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10497/19118>.

MULYANI, Rozanna, NOOR, Noordin Mohd. Languages in Contact: A Study of Arabic Loanwords in Malay/Indonesian Language. *International Journal of Cultural and Art Studies*. 2018 1(1), 36-40. <https://doi.org/10.32734/ijcas.v1i1.453>.

National Center for Biotechnology Information. *Reconstructing Austronesian population history in Island Southeast Asia* [online]. Srpen 19, 2014, [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4143916/>. doi: <https://dx.doi.org/10.1038%2Fncomms5689>.

PALMER, Edwina. Out of Sunda? Provenance of the Jōmon Japanese. *Japan Review*. International Research Centre for Japanese Studies, National Institute for the Humanities, 2007, 19, 47-75. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25791309>.

PETRŮ, Tomáš F. Indonéština jako politický nástroj: z bazarové malajštiny jazykem indonéské revoluce. *Nový Orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 2011, 1, 49-53. Dostupné z:

https://www.academia.edu/37279979/Indon%C3%A9%C5%A1tina_jako_politick%C3%BD_n%C3%A1stroj_z_bazarov%C3%A9_malaj%C5%A1tiny_jazykem_indon%C3%A9sk%C3%A9_revoluce.

SASI, Abolfazl, Shirban. Persian and Malay: 1000 Words in Common. *International Journal of Language and Linguistics*. Department of Applied Foreign Languages, TransWorld University, Taiwan, 2018, 5(2), 55-73. Doi:10.30845/ijll.v5n2p7.

SCHLEGEL, Gustav. Chinese Loanwords in the Malay Language. *T'oung Pao I*. Brill, 1891, 1(5), 391-405. [cit. 2020-03-13]. Dostupné online z: <https://www.jstor.org/stable/4524852>.

TEEUEW, Andries. The history of the Malay language. A preliminary survey. *Journal of the Humanities and Social Sciences of Southeast Asia*. Leiden: Brill, 1959, 115(2), 138-156. ISSN 2213-4379. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=O8w3AAAIAAJ&pg=PA15&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.

THIEL, Barbora. Early Settlement of the Philippines, Eastern Indonesia, and Australia-New Guinea: A New Hypothesis. *Current Anthropology*. 1987, 28(2). DOI <https://doi.org/10.1086/203525>.

ZAIDAN, Noor Azlina, ZAILAINI, Muhammad Azhar, ISMAIL, Wail Muin. Absorption of Arabic words in Malay language. *OIDA International Journal of Sustainable Development*. 2015, 8(3), 51-58. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/319528057_ABSORPTION_OF_ARABIC_WORDS_IN_MALAY_LANGUAGE.

ZHI, Kong Yuan. A study of Chinese loanwords (from South Fujian dialects) in the Malay and Indonesian languages. *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde Deel*. Brill, 1987, 143, 452-467. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27863866>.

Internetové stránky:

Bilingua. *Malay and Indonesian language – How are they different?* [online]. Květen 18, 2018, [cit. 2021-07-25]. Dostupné z: <https://bilingua.io/standard-malay-and-indonesian-language-comparison>.

Britannica. *Austronesian Language* [online]. Červenec 23, 2008, [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Austronesian-languages>.

Britannica. *Malay Language* [online]. Červenec 20, 1998, [cit. 2021-05-21]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Malay-language>.

Britannica. *Minangkabau* [online]. Leden 19, 2012, [cit. 2021-06-29]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Minangkabau>.

Britannica. *Riau Islands* [online]. Květen 4, 2012, [cit. 2021-05-21]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Riau-Islands>.

EKANANDA, Adithnya. *How different are Minangkabau and Malay languages?* Quora [online]. 2018, [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://www.quora.com/How-different-are-Minangkabau-and-Malay-languages>.

Ezglot. *Common words for Russian and Indonesian* [online]. 2015, [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.ezglot.com/common-words.php?l=rus&l2=ind>.

Ezglot. *List of Malay words of Javanese origin* [online]. 2015, [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: https://www.ezglot.com/etymologies.php?l=zsm&l2=jav&fbclid=IwAR1lkZHCswkiADaUO1LPpELkOd23C83Z8B_pRWyjLw9xqEGBNQLq7WpElnc.

Goethe Verlag. *Střídání kódů* [online]. 2020, [cit. 2021-07-21]. Dostupné z: https://www.10winds.com/50languages/did_you_know/CS068.HTM.

Internet archive. *An overview of Jawi's origins in Brunei* [online]. Září 16, 2007, [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20130524112825/http://www.bt.com.bn/features/2007/09/16/an_overview_of_jawis_origins_in_brunei.

Internet archive. *Bahasa Melayu Kuno* [online]. Prosinec 26, 2010, [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20101226183127/http://www.bahasa-malaysia-simple-fun.com/bahasa-melayu-kuno.html>.

Internet archive. *The Malay Spelling Reform* [online]. Červenec 6, 2010, [cit. 2021-07-29]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20100706054017/http://www.spellingsociety.org/journals/j11/malay.php>.

KHOO, Edward. *Four is better than one - bahasa rojak, a uniquely Malaysian treasure* [online]. [cit. 2021-07-21]. Omniglot. Dostupné z: <https://omniglot.com/language/articles/bahasarojak.htm>.

Kompas.com. *Sejarah Bhinneka Tunggal Ika* [online]. Duben 4, 2021, [cit. 2021-06-21]. Dostupné z: <https://www.kompas.com/skola/read/2021/04/28/180743569/sejarah-bhinneka-tunggal-ika>.

MasteringBahasa.com. *3 Main Differences Between Indonesian and Malaysian Language* [online]. Duben 9, 2018, [cit. 2021-07-26]. Dostupné z: <https://masteringbahasa.com/differences-between-indonesian-and-malaysian-language>.

MOJDL, Lubor, [2005]. Indonéština a malajština: dva rozdílné jazyky? Tenggara.net [online]. Praha: Tenggara, o.s. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: http://www.tenggara.net/index.php?option=com_content&view=article&id=241:indonetina-a-malajtina-dva-rozdilnejazyky&catid=11:indonetina&Itemid=13

Národní knihovna České republiky. *Kódy jazyků MARC* [online]. Září 7, 2012, [cit. 2021-05-23]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/informativni-materialy/priloha-y>.

RATRIANI, Viridita. *Sejarah dan isi Sumpah Pemuda 28 Oktober 1928* [online]. Říjen 27, 2020, [cit. 2021-06-21]. Dostupné z: <https://caritahu.kontan.co.id/news/sejarah-dan-isi-sumpah-pemuda-28-oktober-1928?page=all>.

Reviewing SEA History. *Kedukan Bukit Inscription* [online]. Březen 26, 2013, [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://sasterabungarampai.wordpress.com/2013/03/26/reviewing-kedukan-bukit-inscription/>.

Saya.com. Did You Know: The Malay Expression "Alamak!" Is Also Used By The Japanese [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://says.com/my/lifestyle/did-you-know-that-the-japanese-also-use-the-malay-expression-alamak>.

The world collector, *Origin of Malay words part 3 – (Sanskrit, Tamil, Telugu and Hindi)* [online]. Listopad 14, 2013, [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://thewordcollector2.tumblr.com/post/66969231759/origin-of-malay-words-part-3-sanskrit-tamil-telugu>.

The world collector, *Origin of Malay words part 4 – (Dutch)* [online]. Prosinec 2, 2013, [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://thewordcollector2.tumblr.com/post/68841214926/origin-of-malay-words-part-4-dutch>.

Truevis. Indonesian Etymology Database [online]. 1960, [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <https://truevis.com/indonesian-etymology-database/>.

World Heritage Encyclopedia. *History of the Malay language* [online]. [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://self.gutenberg.org/article/WHEBN0005662829/History%20of%20the%20Malay%20language>.

Worldometers. *Indonesia Population* [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <https://www.worldometers.info/world-population/indonesia-population/>.

WorldSence Dictionary. *Synonyms, word origin & meanings* [online]. [cit. 2021-07-27]. Dostupné z: <https://www.wordsense.eu/>.

WowShack. *Table of English loanwords in Malay and Dutch loanwords in Indonesian* [online]. Květen 19, 2021, [cit. 2021-07-26]. Dostupné z: <https://www.wowshack.com/table-of-english-loanwords-in-malay-and-dutch-loanwords-in-indonesian/>.

Přílohy

Příloha č. 1 – Nápis na kameni vytesaný písmem *pallawa* nalezený v Kedukan Bukit na Jižní Sumatře (s. 10).

Zdroj: Gerak Gerik Sejarah. *Prasasti Kedukan Bukit* [online]. Zář 22, 2020 [cit. 2021-08-08].
Dostupné z: <https://www.ggsejarah.com/prasasti-kedukan-bukit/>.

Příloha č. 2 – indické písmo *pallawa* používané v staré malajštině (s. 10, 12, 16).

AKSARA PALLAVA (𑀅𑀲𑀓𑀭𑀺𑀢𑀺𑀓)

අ අඞ අඞ ෂ ඞ ඞ ඞ ඞ ඞ ඞ ඞ ඞ ඞ ඞ ඞ
a à â ai au ba bha ca cha da dda ddha dha e ga

ਘਾ ਹਾ ਈ ਜਾ ਚਾ ਕਾ ਖਾ ਖਾ ਲਾ ਲਾ ਮਾ ਨਾ ਨਾ ਨਾ

o pa pha sa sha ssa ta tha tta ttha u u va
nya ra ra

𐌚
wa

Zdroj: Kompasiana.com. *Morfologi dan Teknis Penulisan Aksara Pallawa Sriwijaya* [online]. Červenec 12, 2015, [cit. 2021-08-08]. Dostupné z:

<https://www.kompasiana.com/syamsulnoor/55a1d9ac727a615d060a291f/morphologi-dan-teknis-penulisan-aksara-pallawa-sriwijaya>.

Příloha č. 3 – nová upravená podoba arabského písma, používala se v klasické malajštině od 14. století (s. 13, 16).

Jawi: Huruf

ABJAD JAWI

BENTUK TUNGGAL

ا	ب	ت	ة	ث	ج	چ	ح	خ	د
alif	ba	ta	ta marbutah	sa [tha]	jim	ca	ha	kha	dal
ذ	ر	ز	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع
zal	ra	zai	sin	syin	sad	dad	ta	za	ain
غ	غ	ف	ق	ك	ن	ل	م	ن	
ghain	nga	fa	pa	kaf	ga	lam	mim	nun	
و	ه	ء	ي	ى	ث	Jumlah: 37 huruf bentuk tunggal			
wau	va	ha	ya	ye	nya				

Rujukan: *Daftar Kata Bahasa Melayu Rumi-Sebutan-Jawi* (2005:71-72).

Zdroj: MELATI, Amirah. *What's the formula for spelling in the Jawi script for Bahasa Melayu?* Quora [online]. 2020, [cit. 2021-08-08]. Dostupné z: <https://www.quora.com/Whats-the-formula-for-spelling-in-the-Jawi-script-for-Bahasa-Melayu>.